

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкривається сутність правової культури, аналізується навчально-виховний процес вищого навчального закладу щодо формування правової культури соціального педагога, пропонуються та обґрунтовуються елементи сформованості правової культури.

Ключові слова: *правова культура, фахівець, правова свідомість, соціальний педагог, навчально-виховний процес.*

Постановка проблеми. Для розвитку правової держави та розбудови громадянського суспільства в Україні важливим є формування нового, вищого рівня правосвідомості та правової культури населення. Великого значення у світлі цього набувають правове виховання і правова освіта. Без глибоких знань прав, свобод, чинного законодавства еволюційний розвиток жодного суспільства не відбувається. Для розв'язання визначених завдань щодо правової освіти громадян провідне місце належить загальноосвітнім і вищим педагогічним навчальним закладам, де здобуваються основи правових знань, закладається підґрунтя формування правової культури суспільства. Правові знання і правова культура мають стати обов'язковою складовою загальної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Без знання й усвідомлення правових норм, які регулюють сферу діяльності, фахівці різних галузей не спроможні на достатньому рівні виконувати свої професійні обов'язки.

У вітчизняній педагогіці виникають такі суперечності: між усвідомленням майбутніми спеціалістами значущості правової культури і недостатнім рівнем її сформованості; недостатньою розробленістю технології формування правової культури студентів і сучасними вимогами суспільства до майбутніх фахівців та рівня їхньої готовності до професійної діяльності; недосконалістю змісту навчальних посібників та підручників щодо формування правової культури студентів і необхідністю їхнього доопрацювання з метою ефективної організації навчально-виховного процесу [7, 9].

Проблема, яка пов'язана з вихованням правової культури, здавна привертала до себе увагу філософів, юристів, педагогів, психологів. Вона знайшла відображення у філософському, культурологічному та юридичному аспектах у працях Арістотеля, Платона, І. Канта, Г. Сковороди, В. Андрущенко, П. Копніна, В. Кременя, В. Лутая, М. Михальченка, І. Надольного, В. Шинкарук, Б. Шубнякова та ін. Психологічне обґрунтування проблеми висвітлено в роботах Б. Аманьєва, І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка, І. Кона, С. Максименка, С. Рубінштейна, О. Чебикіна, Т. Флоренської та ін. Питання правового виховання, правової культури досліджувались і досліджуються В. Дубровським, Г. Давидовим, В. Оржеховською, М. Подберезьким, Л. Твердохліб, Н. Ткачовою, М. Фіцулою, М. Щербань та ін.

Мета статті – обґрунтувати основні елементи формування правової культури соціального педагога.

Результати теоретичного аналізу. Своєрідним регулятором цивілізованих стосунків у суспільстві та міжнародного спілкування є правова культура держави в цілому й кожної особистості зокрема. Правова культура суспільства, на нашу думку, залежить від правової культури кожної особистості. Адже кожен по-своєму усвідомлює право і закон, по-різному сприймає ті чи інші правові впливи і по-різному реагує на порушення закону. Тому в розв'язанні визначених державою і суспільством завдань провідне місце належить загальноосвітнім і вищим навчальним закладам, де вивчаються основи правових знань, формується правова культура [3; 23].

До правової культури дослідники (П. Рабінович, М. Цвік, О. Скакун, Л. Копейчиков) відносять знання і розуміння права, здатність особи тлумачити зміст норм права, визначати мету прийняття певного нормативного акту, сферу його дії; повагу до особистості, до права, засновану на особистій переконаності в його ефективності як засобу регулювання суспільних відносин; звичку діяти відповідно до приписів правових норм; уміння особистості використовувати у практичній діяльності правові знання, реалізовувати і захищати свої права і законні інтереси, виконувати юридичні обов'язки; високу правову активність людини у сприянні реалізації правових приписів, розуміння нею необхідності протидіяти правопорушенням [5].

Більшість дослідників правову культуру розглядають як якісний стан правового життя суспільства, який визначається досягнутим рівнем розвитку правової системи, законності та правопорядку, правової освіти й обізнаності різних верств населення з правом, а також ступенем гарантованості державою основних прав і свобод людини [1; 25].

Аналіз навчально-виховного процесу дозволив розглядати поняття "правової культури" як цілеспрямовану, систематичну діяльність органів та соціальних інститутів, що передбачає озброєння вихованця соціально-правовими просвітницькими знаннями, перетворення цих знань в особисті

переконання людини та формування на цій основі відповідального ставлення до власних вчинків, до поведінки в цілому, з метою формування соціальної правосвідомості та соціальної правової культури.

Питання про правову культуру студентів постає у зв'язку з необхідністю виховання громадян у дусі активної участі у формуванні правової держави і законослухняності, забезпечення студентів правовою інформацією щодо чинного законодавства й практики його застосування, профілактики правопорушень, які скоюються на ґрунті правового нігілізму, цинізму та аморальності; формування правової культури європейського типу, яка дасть можливість громадянам інтегруватись у європейський і світовий правовий простір для реалізації своїх приватних та публічних інтересів [8; 12].

На підвищення правосвідомості й правової культури громадян спрямована "Програма правової освіти населення України", яка затверджена Кабінетом Міністрів України 29 травня 1995 року за номером № 336. Але заходи щодо практичної роботи з реалізації цієї програми не дали відчутних результатів. Головний напрям діяльності вищих навчальних закладів в активізації правового виховання студентів – підвищення правової культури молоді [2; 46].

Виокремлено основні проблеми формування правової культури студентів, до яких віднесено: відсутність системного розгляду проблем правової культури (не враховується рівень правової культури, сформованої в учнів загальноосвітніх закладів), правової свідомості, правової етики зокрема, в найновіших посібниках та підручниках з теорії держави і права; необхідність розробки науково-методичних підходів до формування правової культури загалом та засобами інноваційних технологій зокрема; потреба у науково-практичному насиченні правової освіти; недостатня правова інформованість студентів, слабкий зв'язок із суспільною практикою, майбутньою професійною діяльністю.

Навчально-виховний процес вищих навчальних закладів побудований таким чином, що правові знання студенти отримують на різних рівнях:

– вивчення "Правознавства" (основи теорії та історії держави і права; галузі права) – загальний рівень правових знань, умінь і навичок;

– під час вивчення дисциплін спеціалізації (нормативно-правових документи, які регламентують їхню майбутню професійну діяльність та якими вони будуть керуватися) – спеціальний рівень правових знань, умінь і навичок.

Однак у даному випадку загальний та спеціальний рівні правової культури формується автономно одна від одної.

Студент, майбутній соціальний педагог повинен бути зорієнтований не тільки на одержання професійний знань та умінь, а й на сформованість правової культури. Правова культура соціального педагога, який здійснюватиме соціально-правовий захист населення, повинна стати складовою його професійної компетентності.

При підготовці соціального педагога, який отримує спеціалізацію "соціально-правовий захист", вивчається система правових курсів ("Основи соціально-правового захисту особистості", "Соціально-правовий захист сім'ї та дітей", "Правовий захист дітей з обмеженими можливостями" та ін.), що передбачені при підготовці освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр", "спеціаліст" та "магістр". Тобто формування правової культури соціального педагога пронизує весь навчально-виховний процес. Однак виникає проблема формування правової культури особистості студента як громадянина, так як і фахівця. Результативність навчання визначається ступенем оволодіння відповідним обсягом знань та формуванням умінь і навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності, що зумовлює важливість перегляду методики викладання "Правознавства" у контексті оптимального поєднання теоретичної і практичної складових професійної підготовки майбутніх фахівців-соціальних педагогів.

Правова культура соціального педагога повинна складатись з двох елементів:

– теоретичного – характеризується знаннями юридичних норм, правильним розумінням прав та обов'язків, впевненістю в необхідності та справедливості правових норм, здійсненням юридичних прав і свобод, сумлінним ставленням до своїх обов'язків перед суспільством, співгромадянами;

– практичного – передбачає правильну практичну реалізацію правових знань, визначає характер поведінки особистості фахівців у правових сферах щодо соціально-правового захисту окремих категорій громадян.

Важливим елементом правової культури соціального педагога є правосвідомість, яка являє собою сукупність поглядів, ідей, уявлень, впевненості, почуттів, що виражають ставлення соціальних педагогів до права, законності, правосуддя, їхнього уявлення про те, що є правомірним або неправомірним. Проте одних правових знань недостатньо, потрібна активна діяльність та повага до права, визнання обов'язковості виконання його вимог. Повага до права як один з найважливіших елементів правової культури передбачає звичку дотримуватись закону та обов'язкове перетворення правових знань, ідей в особисті переконання. Правові переконання здійснюють прямий вплив на вольову діяльність людини, на прийняття нею рішень, утримують від протиправних дій. Правове переконання в справедливості правових норм у масовій правосвідомості створює стан нетерпимості до правопорушень, дозволяє критично оцінювати власну поведінку і поведінку інших громадян. Правова впевненість спонукає особистість до соціально-правової активності, яка є провідним показником правової культури фахівця [4; 4].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, вищим ступенем правової культури майбутнього соціального педагога є його цілеспрямована активна професійна діяльність, зумовлена внутрішньою усвідомленістю, повагою до права, що виявляється в діях з використанням прав і виконанням обов'язків. Подальшого дослідження потребує визначення шляхів функціональної взаємодії керівників соціальних служб з учасниками освітнього процесу; створення інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу відповідно до майбутньої професійної діяльності соціального педагога.

Використані джерела

1. Головченко В. Правові механізми формування правової свідомості студентів / В. Головченко, А. Потьомкін // Право України. – 2006. – № 4. – С. 25-27.
2. Іванчук В. Формування громадянської культури учнівської та студентської молоді в процесі навчання / В. Іванчук // Шлях освіти. – 2000. – № 2.
3. Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 19-21.
4. Твердохліб Л.В. Формування правової культури старшокласників у навчальних закладах нового типу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / Л.В. Твердохліб. – Луганськ, 1999. – 22 с.
5. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С.Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 34-35.
6. Фіцула М.М. Правове виховання учнів / М.М. Фіцула – К.: Віпол, 1997. – 147 с.
7. Щербань М.П. Педагогічні основи правової культури вчителя і керівника навчального закладу / М.П. Щербань // Педагогічна культура вчителя: навч. посіб. / [за ред. П.М. Щербаня]. – К.: Вища школа, 2010. – С. 90–115.
8. Щербань М.П. Формування правової культури фахівця / М.П. Щербань. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 255 с.
9. Щербань М.П. Формування правової культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / М.П. Щербань. – Житомир, 2011. – 22 с.

Cherneta S., Durmanenko O.

THE FORMATION OF THE LEGAL CULTURE IN STUDENTS: SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

The article reveals the essence of legal culture, examines the educational process of higher education in terms of the formation of the legal culture of social pedagogue, proposed and justified elements of forming the legal culture.

Key words: *legal culture, professional, legal consciousness, social educator, educational process.*

Стаття надійшла до редакції 8.10.2012